

GÖÇMEN VE SığınMACI KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ TEMELİNDE TÜRKİYE VE AVRUPA'DA İŞ YAŞAMINDAKİ YERİ

THE PLACE OF IMMIGRANT AND ASYLUM SEEKING WOMEN IN LABOR LIFE IN TURKIYE AND EUROPE ON THE BASIS OF GENDER INEQUALITY

Öz

Umut KEDİKLİ*

Mehmet Ali YÜKSEL**

Gülşay GÜNAY***

*Prof. Dr., Manisa Celal Bayar
Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü

E-posta: umut.kedikli@cbu.edu.tr

Orcid: 0000-0002-1697-5879

** Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal
Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü

E-posta:
mehmetali.yuksel@cbu.edu.tr

Orcid: 0000-0002-4187-2695

*** Prof. Dr., Karabük Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü

E-posta: ggunay@karabuk.edu.tr

Orcid: 0000-0002-8234-6683

Başvuru/Submitted: 10.08.2025

Kabul/Accepted: 18.09.2025

Silahlı çatışmaların, iç savaşın, baskıcı yönetimlerin veya insan hakları ihlallerinin yoğun ve sistematik olduğu veya salgın hastalıkların, doğal afetlerin, yoksulluğun veya çevresel faktörlerin etkilediği ülkelerdeki birçok insan daha iyi yaşama ve güvende olma isteğiyle yaşadıkları ülkeleri terk ederek diğer ülkelere göç etmektedir. Göç edenler arasında yer alan kadınların da hem göçmen veya sığınmacı olarak hem de cinsiyete dayalı ayrımcılıklar dolayısıyla gittikleri ülkelerde iş yaşamına uyum sağlamada bazı olumsuzluklarla karşılaştıkları görülmektedir. Kültürel farklılıklar, mesleki ve teknik eğitim eksikliği, gidilen ülkenin diline hakim olamama gibi genel sorunların yanı sıra iş gücü piyasasında kadınların cinsiyete dayalı olarak yaşadıkları özel sorunlar da bu kadınların hedef ülkeye ve toplumuna entegre olmalarını engellemektedir. Bu çalışmanın amacı da Türkiye ve Avrupa'daki bu kadınların toplumsal cinsiyet temelli iş yaşamındaki sorunlarını ele almaktır. Erkek göçmen-sığınmacılarla kıyaslandığında daha düşük ücretle çalıştırılma, hukuki haklardan daha sınırlı yararlanma, sigortasız çalıştırılma baskısı ve topluma entegre olamama nedeniyle yoksulluktan kurtulamama gibi sorunlar, kadın göçmen ve sığınmacıların karşı karşıya kaldığı sorunlara örnek olarak verilebilir. İşgücü piyasasında bu gruptaki kadınların yaşadıkları zorluklar, "kadın yoksulluğu" veya diğer bir deyişle "yoksulluğun kadınlaşması" olgusunun da ele alınmasını gerektirmektedir. Bu çalışmada kadın göçmen ve sığınmacıların iş yaşamındaki bu gibi sorunlarının çözümüne ilişkin öneriler de ele alınmaktadır. Çalışmada yöntem olarak yabancı ve yerli literatüre dayalı olarak makale, kitap, rapor ve saha çalışmalarını içeren bir yöntemle konuyla ilgili Türkiye ve Avrupa örnekleri karşılaştırmalı bir şekilde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen/Sığınmacı Kadınlar, Cinsiyet Eşitsizliği, Türkiye, Avrupa.

Abstract

Many people in countries where armed conflicts, civil wars, oppressive governments, or human rights violations are intense and systematic, or they are affected by epidemics, natural disasters, poverty, or environmental factors, leave their countries and migrate to other countries with the desire to live better and be safer. It is seen that women who are among the immigrants also face some problems in adapting to labor life in the destination countries, both as immigrants or asylum seekers and due to gender-based discrimination. In addition issues like cultural differences, lack of vocational and technical education, and unfamiliarity with the destination country's language, specific gender-based challenges in the labor market also hinder women's integration into both the destination country and its society. The aim of this study is to address the gender-based problems of these women in business life in Türkiye and Europe. Compared to male immigrants/asylum-seekers,

problems such as lower wages, more limited enjoyment of legal rights, pressure to work without insurance, and not being able to escape from poverty due to not being able to integrate into society can be given as examples of the problems faced by female immigrants and asylum seekers. The difficulties experienced by this group of women in the labor market necessitate addressing the phenomenon of "women's poverty" or, in other words, "feminization of poverty." This study will also examine suggestions for solving the problems faced by women immigrants and asylum seekers in the labor market. In the study, Turkish and European examples on the subject are examined comparatively, using a method that includes articles, books, reports, and field studies based on foreign and domestic literature.

Keywords: Immigrant/Asylum-seeking Women, Gender Inequality, Türkiye, Europe.

Giriş

Kadın - erkek arasında var olan egemenlik savaşı kadınların aleyhine süregitmektedir. Kadın her alanda her daim altta sıralanmakta ve ötekileştirilmektedir. Dünya nüfusunun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmalarına rağmen kadınların karşı karşıya kaldıkları baskı, ayrımcılık ve eşitsizlikler hem toplumsal hem de özel yaşamın içinde güçlü bir şekilde varlığını devam ettirmektedir. Kadınlara yönelik bu eşitsizlikler toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak sosyal sorunların da önemli bir ayağını oluşturmaktadır.

Cinsiyet eşitsizliği çoğu toplumda kültürel olarak erkeklerin kadınlara göre sosyal, ekonomik ve politik hiyerarşilerde daha avantajlı olduğu bir yapı olarak belirmektedir (UNDP, 2013:162). Çağdaş olarak tanımlanan yirmi birinci yüzyılın toplumlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ne yazık ki toplumsal hayatın her alanında varlığını korumaya ve sürdürmeye devam etmektedir (Günay ve diğerleri, 2016:273). Bu kısır döngü içerisinde üretim güçleri, doğurganlıkları, cinsellikleri, özgürlükleri ve mülkiyet hakları ataerkil toplumsal düzen tarafından sürekli denetim ve kontrol altına alınmakta, sömürülmekte, güçsüzleştirilmekte ve sindirilmektedir (Günay ve diğerleri, 2016:273, Bertay ve diğerleri, 2020; Saygılıgöl, 2015:9). Bu koşullar altında kadın ev yaşamından – iş yaşamına kadar birçok alanda fırsatlardan ve olanaklardan erkeklerle eşit bir şekilde yararlanma şansı elde edememenin yanı sıra birçok engel ve zorluklarla da mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Ponthieux ve Meurs, 2015:983). Bu yaşam mücadelesi içerisinde özellikle son dönemde artış gösteren göç ve bu göçe dahil olan kadının sayısının giderek yükselmesi, kadınların toplumsal cinsiyet ekseninde yüzleşmek zorunda oldukları sorunlara bir yenisinin eklenmesine neden olmuştur. Ne yazık ki göçmen kadınlar zaman ve mekan farkı gözetmeksizin çoklu ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır (IOM, 2014:103).

Uluslararası göçmenlerin yaklaşık yarısını oluşturan kadınlar, incelenmesi gereken bir olgu olarak nitelendirilmektedir (Aksoy ve Kabasakal, 2023; Ferrant ve Tuccio, 2015:5; Pessar, 2005; Biehl ve Danış, 2020:8). Yaşanan göç olgusunun kadınlar ve erkekler üzerindeki etkileri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla, göçü toplumsal cinsiyet açısından incelemek, erkekler ve kadınlar arasındaki göç davranışındaki farklılıkların ötesine bakmayı ve bu farklılıkların altında yatan eşitsizlikleri daha ayrıntılı incelemeyi gerektirmektedir (Ferrant ve Tuccio, 2015: 5). Bu bağlamda çalışmada öncelikle cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsiyet eşitliği-eşitsizliği, göçmen ve sığınmacı kavramları açıklanarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin göçmen-sığınmacı kadınların iş yaşamına yansımaları incelenecektir. Çalışmada karşılaştırmalı bir yöntemle göçmen-sığınmacı kadınların Türkiye ve Avrupa’da iş yaşamında yaşadıkları cinsiyete dayalı sorunlar çeşitli saha çalışmalarının ve raporların sonuçları da dikkate alınarak irdelenmektedir. Çalışmanın temel varsayımı, Türkiye ve Avrupa’daki kadın göçmen ve sığınmacıların cinsiyet temelli çifte ayrımcılığa maruz kaldığıdır. Alt hipotezler olarak da özellikle göçmen ve sığınmacı kadınlar

bakımından kadın yoksulluğunun arttığı ve eğitimli kadınların dahi kendi mesleklerine uygun işlerde çalışmadıkları ya da daha düşük ücretlerle çalışmaya zorlandığı ileri sürülmektedir.

1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Bir toplumda değer verilen ve önemli olarak nitelendirilen kaynaklara ve güçlere, erkekler her zaman kadınlardan daha fazla sahip olmuşlardır. Bunun temel nedeni ise erkekler tarafından yaratılmış olan kültürde, yaşamın en ince ayrıntılarını düzenleyen sosyal normları işleyen kodların temelinde toplumsal cinsiyetin ve buna bağlı eşitsizlik ve ayrımcılığın var olmasıdır.

Cinsiyet kavramı, kadın (dişi) ve erkeğin (eril) fizyolojik ve anatomik olarak birbirinden ayrı olan karakteristiklerini ifade ederken, toplumsal cinsiyet kadın ve erkekler için yaşanan kültür tarafından oluşturulan roller, sorumluluklar ve beklentileri ifade eden bir kavramdır. Öğrenilen davranışlar bütünü olarak karşımıza çıkan toplumsal cinsiyet (gender) bu nedenle biyolojik farklılıklara işaret eden cinsiyet (sex) kavramından oldukça farklıdır (Ecevit, 2003; Günayve diğerleri, 2016:273). Bakış açısına bağlı olarak biyolojik cinsiyet (erkek-kadın olma durumu), cinsiyete dayalı sosyal yapıları (toplumsal cinsiyet rollerini) veya cinsiyet kimliğini içerebilir. Cinsiyet sadece biyolojik ve fizyolojik farklılaşmalara atıfta bulunurken; toplumsal cinsiyet aynı zamanda kültürel, tarihsel, psikolojik ve sosyal etkileri, rolleri, değerleri ve beklentileri de hesaba katar (Mikkola, 2016).

Cinsiyet, 1950-60'lı yıllara kadar 'kadın' - 'erkek' ve 'eril' - 'dişil' gibi biyolojik unsurlara göre tanımlanmıştır. Bu yıllar içerisinde ve sonrasında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının yeniden ele alınması psikiyatri ve feminizm alanındaki çalışmalarla ortaya çıkmıştır. 1955 yılında Money ve meslektaşları biyolojik cinsiyet özelliklerinden farklı olan tutum ve davranışları ayırt etmek için 'cinsiyet rolü' kavramını ortaya atmışlardır. Money ve arkadaşları cinsiyet rolü kavramının tanımlanması ve değerlendirmesinde bazı göstergelerin varlığına dikkat çekmişlerdir. Sekiz farklı alanda yer alan bu göstergeler; genel tavırlar, oyun tercihleri ve eğlence ilgi alanları, sorulmadan yapılan sohbetlerde ve gelişigüzel yorumlarda spontane konuşma konuları, rüyaların, hayallerin ve fantezilerin içeriği, dolaylı sorgulamalara ve projektif testlere cevaplar, erotik uygulamaların kanıtı ve son olarak kişinin cinsiyetini doğrudan sorgulamaya ilişkin kendi yanıtlarıdır (Pryzgod ve Chrisler, 2000:555). Robert Stoller (1968:9-10), 'Ben bir erkeğim.' veya 'Ben bir kadınam.' anlayışını açıklığa kavuşturmak için "toplumsal cinsiyet kimliği" kavramını ortaya atmıştır. Stoller ve diğer psikologların çabaları "toplumsal cinsiyet" kavramının biyolojik bir kavramdan çok psikolojik bir kavram olarak ele alınmasına yol açmıştır. Biyolojik cinsiyet ile psikolojik cinsiyet arasında bir ayrım yapmak, kadınlara yönelik ayrımcılığı haklı çıkarmak için kullanılan biyolojik özcülük mirasına meydan okuyan feministler için önemli bir adım olmuştur (Bem, 1993:135).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında 'cinsiyet' biyolojik bir kategori olarak tanımlanırken, 'toplumsal cinsiyet' kültürel olarak bağımlı sosyal veya psikolojik bir kategori olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının en klasik tanımları 1972 yılında Ann Oakley tarafından yazılan "Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum" adlı kitapta yer almaktadır. Oakley (1972), cinsiyet kavramı ile erkek ve kadın arasındaki biyolojik farklılıklara atıfta bulunurken; toplumsal cinsiyet kavramının bir kültür ürünü olduğunu ileri sürmüştür (Oakley, 1972:158). Bu noktada yüzyıllar boyunca ikincil konumda olan kadın, toplumsal hayatın içerisinde kültürel açıdan erkekle eşit midir? Yoksa toplumsal yaşam kendi içerisinde birtakım eşitsizlikler mi doğurmaktadır? sorusu akla gelmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği de irdelenmesi gereken bir olgudur.

2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği mi? Yoksa Eşitsizliği mi?

Toplumsal cinsiyet, kadın-erkeklerin, kız-oğlan çocuklarının yapabilecekleri ve yapamayacaklarının sınırlarını çizen kültürel olarak inşa edilen ve sosyal yapıda yaşatılan

özellikleri ifade eden bir kavramdır. Bu yönüyle toplumsal cinsiyet zamana, mekana ve topluma göre değişebilir. Hiyerarşik bir yapı olan toplumsal cinsiyet var olan etnik köken, sosyoekonomik durum, engellilik, yaş, coğrafi konum, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim gibi diğer sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle kesişen eşitsizlikler üretir (WHO, 2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, insanların nasıl doğduğunu, büyüdüğünü, yaşadığını, çalıştığını, yaşlandığını ve öldüğünü şekillendiren sosyal hiyerarşinin temel yapıları arasındadır. Diğer sosyal ilişkiler gibi toplumsal cinsiyet ilişkileri, gücün sosyal hiyerarşiye nasıl yerleştirildiğini yöneten temel yapılara dayanır. Toplumsal cinsiyet sistemlerini yöneten yapıların, inançlarda, normlarda, organizasyonlarda, davranışlarda ve uygulamalarda nasıl tezahür ettiği değişebilse de farklı toplumalarda temel ortaklıklara ve benzerliklere sahip olduğu söylenebilir. (Stamarski ve Son Hing, 2015; Sen ve diğerleri, 2007).

Toplumsal cinsiyet eşitliği UNICEF'in (2017) sözlüğünde "Kadınların ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının, tüm potansiyellerini, insan haklarını ve onurlarını gerçekleştirmeleri ve ekonomik, sosyal, kültürel ve politik kalkınmaya katkıda bulunmaları ve bundan yararlanmaları için eşit koşullara, muameleye ve fırsatlara sahip olmaları" olarak tanımlanmıştır. Cinsiyet eşitliği bir insan hakları meselesidir ve sürdürülebilir insan merkezli kalkınmanın önkoşulu ve göstergesi olarak kabul edilmektedir (UNICEF, 2017).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise, kadın ve erkek arasında farklı cinsiyet rollerine dayalı eşitsiz haklar anlamına gelir ve bu da sosyal hayatta eşitsiz muamelelere yol açar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı yirminci yüzyılın başlarına kadar erkek egemen yapıların görmezden geldiği bir konu olmuştur. Yirminci yüzyıldan itibaren "hızlı ve derin toplumsal değişimlerin" yaşanması toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüşümü ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya koyduğu sorunların da su yüzüne çıkmasına zemin hazırlamıştır (Leacock, 1983:263; Jayachandran, 2015:75). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği birçok toplumda var olan görünmez bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal düzeyde de pek çok ülke toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu dezavantajları ortadan kaldırmak, kadınların ve kız çocuklarının toplumsal kaynak ve fırsatlara erişimlerini sağlamak amacıyla politika, plan ve projeleri uygulamayı kendilerine hedef edinmişlerdir (UNDP, 2013:162).

Her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden bahsetsek de benzer konumdaki erkeklerle göre dezavantajlı konumda olanlar genellikle kadınlardır (Lorber, 2010:4). Patriyarka adı verilen toplumsal yapı içerisinde erkeklerin kadınlardan üstün tutulması ve erkeklerin kadınlar üzerinde ekonomik, toplumsal, cinsel, baskı, kontrol ve sömürü ilişkilerine dayalı şekilde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesi söz konusudur (Amasyalı, 2021:57). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların çalışma koşulları kötü olan işlerde düşük ücretle çalışması ve çalışma yaşamında erkeklere eşit fırsatlara sahip olmaması, eğitim olanaklarından tam ve eşit yararlanamaması, sağlık hizmetlerinden aynı şekilde yararlanamaması, karar alma mekanizmalarına dahil olmaması, şiddet ve yoksullukla karşı karşıya kalması gibi yaşamın her alanında daha dezavantajlı konumda olması olarak değerlendirilebilir (Günay, Aksoy, Bener, 2016:280, 286, 297; Lorber, 2010:4-6; Quffa, 2016:144).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gündemde yer alması, bunun önemli sosyal ve ekonomik sonuçlarından kaynaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği her şeyden önce bir adalet meselesidir ve kadınların refahını ilgilendirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyet yanlılığının ve kadınların haklarını ve fırsatlarını kısıtlayan sosyal normların bir sonucu olduğundan, kadınların refahının düşmesine yol açmaktadır. Son dönemdeki çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasının ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının, üretkenliği ve ekonomik büyümeyi destekleyeceğine, makroekonomik ve finansal istikrarı güçlendirerek gelir eşitsizliğini azaltacağına, hane halkı karar alma sürecini teşvik edeceğine, çeşitli organizasyonların performanslarının iyileştirilmesine katkıda bulunarak makroekonomik faydalar sağlamaya yardımcı olacağını göstermektedir (Shang, 2022; Kochhar ve diğerleri, 2017;

Sahay ve diğerleri, 2018; Čihák ve Sahay, 2020; Duflo, 2012:1053). Kadınların toplumsal kaynaklara ve fırsatlara göreceli erişiminin yolunun açılması sadece bireysel olarak değil çevresindekilerin de bundan faydalanma olanağını arttırmakta, bu da ekonomik gelişme ve kalkınmaya olumlu yansımaktadır (Dilli, 2019:33).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı kırılganlıkları göçmen ve sığınmacı kadınların daha fazla yaşamaları kaçınılmazdır. Göçmen ve sığınmacı kadınlar, erkeklerle benzer ancak muhtemelen daha büyük entegrasyon zorluklarıyla karşı karşıyadır. Dil, kültür, iş ve eğitim sistemlerinin farklılığının yanı sıra geldikleri kültürdeki toplumsal cinsiyet normları ev ve çocuk bakımı yine göçmen ve sığınmacı kadınların sorumluluğundadır. Dolayısıyla karşılaştıkları sorunlar hem çok boyutlu hem de çok kültürlü bir özellik göstermektedir (Albrecht ve diğerleri, 2021). Göçe dahil olma nedenleri farklılık gösteren göçmen ve sığınmacı kadınlar, göç ettikleri ülkelerin yaşam koşulları, dil, yasal süreçleri, çalışma koşulları, barınma gibi konularda farklı sorunlarla başa çıkmak zorunda olmalarının yanı sıra toplumsal cinsiyet normlarının engellemeleri ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu karşılıklı çıkmazlarda göçmen ve sığınmacı kadınların yüzleştikleri en önemli sorunların başında yoksulluk gelmektedir. Yirmi birinci yüzyılın başlarından itibaren değişen ekonomik yapılarla birlikte yoksulluğun küreselleşmesi ve derinleşmesi kadınların çalışma yaşamına entegre olmasını gittikçe güçleştirmekte ve özellikle dezavantajlı olan göçmen ve sığınmacı kadınların mücadelesini olumsuz etkilemektedir (Kawar, 2016:73-80). Yoksulluğun cinsiyetle ilişkisi ve kadınların yoksulluğu nasıl deneyimlediği sorunsalı son yıllarda önemli bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların, kadın oldukları için karşılaştıkları toplumsal dezavantajlar ve eşitsizlikler onları erkeklerden daha fazla zorlamakta ve yoksulluklarını arttırmaktadır (Günay, Aksoy ve Bener, 2016:277).

3. Göçmen ve Sığınmacı Kadınlar

İnsanların bir ülkeden başka bir ülkeye yer değiştirmesi isteğe bağlı veya zorunlu nedenlerle gerçekleşebilmektedir. Ekonomik olarak bulunduğu ülkedeki yaşam koşullarından daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak ve gittiği ülkeye yerleşmek amacıyla hareket edenlere genel olarak göçmen denilmektedir (Dalar, 2019:41). Öte yandan bir kişinin uyrukluğunu taşıdığı veya yaşadığı devlet de bazı politik baskılar veya ayrımcı yasal soruşturmalar nedeniyle bu ülkeden ayrılması ve diğer bir devletin ülkesine, diplomatik ya da konsolosluk binalarına, savaş veya devlet gemilerine veya uçaklarına girmesi ve bu devletten koruma talep etmesi durumunda sığınmacı¹ statüsü ortaya çıkmaktadır (Pazarcı, 2005:185-186). Ancak bu statü, sığınma arayanlara otomatik olarak tanınan bir statü olmayıp mülteci olmanın şartlarını taşımaları ve sığınılan devletin de 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'ye taraf olması gerekmektedir. Bu çalışmada da dünyanın farklı coğrafyalarındaki ülkelerde yaşayan kadınların gerek kendi isteğiyle gerekse zorunlu olarak başka bir ülkeye göç etmesine bağlı olarak göçmen veya sığınmacı statüsü altında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin de gölgesinde iş yaşamındaki yeri incelenmektedir.

Dünya Bankası'nın 2023 yılı verilerine göre (The World Bank, 2023) dünyada 184 milyon göçmen olup bunların 37 milyonu mülteci statüsündedir. Yaklaşık 64 milyon göçmen ile 10 milyon mülteci ise Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkeler içerisinde yüksek gelir seviyesine sahip olan ülkelerde yaşamaktadır. Bu kişiler, yüksek ve düşük becerili işçiler ile aileleri, geçici işçiler, öğrenciler ve kayıtsız göçmenler ve uluslararası koruma arayan kişilerden oluşmaktadır. Dünya Bankası'nın Mart 2023 yılı verilerine göre Afrika kıtasının genelinden ve Meksika ile Güney Amerika kıtasının batı ve güney bölgelerinden ve Orta Asya ülkelerinden göç edenlerin %41-54'lük kısmını kadınlar oluştururken, Rusya'dan göç eden

¹ Sığınmacı ile Mültecilerin hukuki statüleri ve sahip oldukları haklarla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Dalar, M. (2019). Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu. Uluslararası Göç ve Güvenlik içinde, Edit. Gökhan Telatar & Umut Kedikli. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. ss.40-46.

kadınların oranı ise %55'in üzerine çıkmaktadır (The World Bank, 2023:120). En çok kadın göçü alan ülke ve bölgeler ise aynı rapora göre %41-54 arasında oranla Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Rusya Federasyonu, Avustralya, Güney ve Orta Afrika bölgesi ile Güney Amerika kıtasının kuzey ve güneybatı bölgeleridir.

Öte yandan Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ)'nün 2022 Raporu'na göre ise 2020 yılında dünyada 281 milyon göçmen olup bunların 135 milyonunu kadınlar oluşturmaktadır. Rapora göre 2019 yılındaki kadın göçmen sayısı 130 milyon iken bu sayı 2020 yılında 135 milyona yükselmiştir (International Organization for Migration, 2021a:3). UGÖ'nün verilerine göre ise 2020 yılında dünyada 26,4 milyon mülteci ve 4,1 milyon sığınmacı bulunmaktaydı. Raporda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun verilerinden derlenerek hazırlanan tablolar incelendiğinde 2021 yılında göçmen çalışanlar arasında erkeklerin 98,9 milyon, kadınların ise 70,1 milyon kişi olduğu ve toplam çalışan göçmen işçilerin %41,5'inin kadınlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. (International Organization for Migration, 2021a:37) Ayrıca Dünya Bankası Raporundaki verilere benzer şekilde bu Raporda da kadınların çoğunlukla Kuzey Amerika kıtası, Rusya ve Orta Asya, Güneydoğu Asya, Batı Afrika, Pasifik ile Latin Amerika bölgelerine göç ettiği görülmektedir. Kadınların erken yaşta evlendirilmeleri, zorla evlendirilmek istenmeleri, kadın sünnetine maruz kalmaları, cinsiyete dayalı uğradıkları şiddet ve damgalanma gibi ağır baskılar, kadınları göçe zorlayabilmektedir (Kaya, 2020:31). Sonuç olarak ataerkil toplumsal yapı, farklı coğrafyalarda yaşayan kadınları göçe itmektedir. Bu veriler ışığında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı olarak ayrımcılıkla karşılaşan kadınların göçmen-sığınmacı olmasına göre uğrayabileceği muameleler de değişkenlik gösterebilmektedir (Başkan, 2022:118). Öncelikle göçmen-sığınmacı kadınların gittikleri hedef ülkedeki hakim ataerkil yapının neden olacağı cinsiyete dayalı fiziksel, zihinsel veya cinsel şiddet ve ayrımcılığa maruz kalması söz konusudur (Başkan, 2022:119). Bununla birlikte küreselleşmenin getirdiği karmaşık ilişkiler ağı nitelikli ve iyi eğitim almış bireylerin de göç eğilimlerini pekiştirmiş ve bu bireyler içerisinde kadınların da daha görünür olması durumu ortaya çıkmıştır (Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen, 2020:25). Dolayısıyla göçmenler içerisinde gerek vasıfsız gerekse vasıflı kadın sayısındaki artış, göçün toplumsal cinsiyet temelli sonuçlarının da irdelenmesini gerektirmektedir.

3.1. Göçmen ve Sığınmacı Kadınların Çalışma Hayatı

1990'lı yılların başlarından itibaren işgücü piyasasındaki değişime paralel olarak kadınların görünürlüğündeki artış, göçün de kadınlaşmasını beraberinde getirmiştir (Doğangün ve Keysan, 2022:127). Küreselleşmeye çabuk uyum sağlayan sermaye sahipleri, sömürülmeye daha açık olan, zor şartlara dayanan ve işverene karşı örgütlenme bilinci erkek çalışanlara göre daha zayıf olan kadın emeğini özellikle tercih edebilmektedir (Yalçın, 2015:52). İsteğe bağlı veya zorunlu sebeplerle göç etmek durumunda kalan özellikle alt gelir grubundaki kadınlar ise, gittikleri ülkelerde hem göçmen-sığınmacı oldukları için hem de cinsiyetlerinden dolayı dezavantajlı konuma düşmekte ve haksızlıklara uğramaktadır (Tavukçu ve Şahin, 2021:80). Vasıfsız olan veya eğitim seviyesi düşük olan göçmen-sığınmacı kadınların yaygın olarak ev hizmetlerinde, bakım işlerinde, temizlik, turizm ve yiyecek-içecek hizmetleri ile sekse dayalı işlerde çalıştığı görülmektedir (Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen, 2020:27-28). Bu işlerde çalışan kadınların ise çoğunlukla kayıt dışı ve güvencesiz şekilde ekonomik faaliyetlerini yürüttüğü, uzun çalışma sürelerine mazur kaldığı, erkeklere nazaran daha düşük statüde çalıştırıldığı ve daha az ücretler aldığı anlaşılmaktadır. Ev içi hizmetlerin günümüzde çoğunlukla göçmen-sığınmacı kadınlar tarafından yapılması, aslında hem cinsiyetçiliğin bu işlerde ne kadar yoğun olduğunu hem de özellikle yasal olmayan yollardan bir ülkede bulunan kadın göçmenlerin sınır dışı edilme korkusuyla ekonomik sömürüye ve istismara maruz kalabildiklerini göstermektedir (Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen, 2020:27; Tavukçu ve Şahin, 2021:80). Bu bağlamda emeğinin karşılığını alamayan kadınlar piyasada ücret ayrımcılığına uğramakta ve düşük ücretlere çalışmasının sonucu olarak kadın yoksulluğu da tırmanmaktadır (Tansü ve Canbolat, 2022:22). Öte yandan iyi eğitilmiş ve vasıflı dahi olsa göçmen-sığınmacı kadınlar kimi zaman gittikleri ülkelerde nitelikleri dışında

işlerde çalışmak zorunda kalabilmekte ve bu durum, ekonomik-sosyal statülerine uygun bir yaşam kuramamalarına neden olmaktadır (Üste, 2021:158; Tansü ve Canbolat, 2022:26). Göçmen kadınlar gerek aile içerisindeki gerekse çocuk sahibi iseler onun yetiştirilmesi konusundaki sorumlulukları nedeniyle erkeklerle kıyaslandığında hem iş gücüne katılımda hem de iş hayatında tutunabilme konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır (Doğangün ve Keysan, 2022:134). Dolayısıyla ataerkil ilişkilerin, çalışma hayatında devam ettiği ve sermayenin çıkarlarının erkek egemen yapısını kadın emeği üzerinde de hissettirdiği görülmektedir (Amasyalı, 2021:58).

Göçmen-sığınmacı kadınlar çifte ayrımcılıkla da karşı karşıya kalmaktadır. Genel olarak yerleşik çalışanlarla aynı işi yapsalar da çalışma şartları ve ücretlendirme bakımından ikincil konumda kalan göçmen-sığınmacı kadınlar, nitelik ve becerileri daha yüksek olsa da göçmen erkeklere göre de daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılmaktadır (Körükmez, Karakılıç ve Danış, 2020:32). Dolayısıyla göçmenler içerisinde hedef ülkedeki ötekini de ötekisi konumundaki kitle, kadınlar olmaktadır. Gittikleri ülkede uğradıkları ayrımcılık, dışlanma ve görmezden gelinme durumu, (Üste, 2021:159) kadın göçmen ve sığınmacıların o toplumun ötekini de ötekisi olmalarına neden olmakta ve ekonomik, sosyal ve kültürel uyumlarını sekteye uğratmaktadır. Bazı feminist çalışmalar, göç eden kadınların daha hassas bir gruba dönüştüğünü, artan şekilde şiddete ve tacize maruz kaldığını ve dolayısıyla daha fazla korunmaya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (Doğangün ve Keysan, 2022:127-128). Aslında olması gereken öteki olan kadın göçmen ve sığınmacı yerine yabancı-yerleşik veya erkek-kadın ayrımı olmaksızın herkesin eşit haklara sahip şekilde çalışıp yaşayabildiği güvenli bir ortam inşa edebilmektir.

3.1.1. Türkiye’de Göçmen-Sığınmacı Kadınların İş Yaşamındaki Yeri

1980’lerden itibaren ekonominin dışa açılması, sanayi ve hizmet sektöründe erkek yoğun bir emek gücü ortaya çıkarırken daha çok tarım sektöründe yoğunlaşan kadın emeğinin ise diğer sektörlerdeki payının istenen düzeyde artamaması nedeniyle istihdamda ataerkil bir yapı ortaya çıkarmıştır (Körükmez, 2021:20). Bunun sonucunda düşük eğitilmiş ve vasıfsız olan kadınlar, çalışma hayatında yer alabilmek için kötü çalışma koşullarını dayatan ataerkil iş sözleşmelerini kabul etmek ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik alanda da yeniden üretilmesine rıza göstermek zorunda kaldılar. Bu noktada Türkiye’deki benzer niteliklere sahip göçmen-sığınmacı kadınların da iş yaşamında yer alan yerleşik kadınlarla ortak sorunlara sahip olduğu söylenebilir (Doğangün ve Keysan, 2022:136-137). Ancak göçmen-sığınmacı olarak taşıdıkları ayrı özellikler nedeniyle yabancı kadınların sorunlarının arttığı da bir gerçektir.

Özellikle Suriyeli kadın sığınmacılar üzerine yapılan çalışmalarda kendi toplumsal yapıları ve kültürel şartlanmalar nedeniyle kadının çocuk bakımını ve gündelik ev işlerini yerine getirmesi ve aileye karşı sorumluluklar üstlenmesi gerektiği için çalışmasının hoş karşılanmadığı anlaşılmaktadır (Körükmez, Karakılıç ve Danış, 2020:18; Körükmez, 2021:19-20; Doğangün ve Keysan, 2022:131). Türkiye’ye geldikten sonra çalışmak zorunda kalan veya çalışmak isteyen Suriyeli evli kadınların eşlerini ikna etmek zorunda kaldıkları ve ciddi tartışmalar yaşadıkları yapılan saha çalışmalarında görülmektedir. Kadının aile içerisindeki geleneksel görevlerini aksatmaması için kimi Suriyeli kadınlar, ucuz ve güvencesiz şekilde evde parça başı işler olarak çalışmaktadır. Ev dışında çalışmak isteyen kadınların ise kadın ve erkeğin bir arada çalıştığı yerlerde çalışabilmek konusunda zaman zaman ailesini ikna etmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır (Körükmez, Karakılıç ve Danış, 2020:19). Ancak ataerkil yapıların ekonomik ve sosyal hayattaki baskın karakteri, kadınların iş yaşamında yaşadıkları eşitsizlikleri ve ayrımcılığı körüklediğinden göçmen kadınların çalışma hayatına katılmadaki motivasyonlarını da olumsuz etkilemekte ve dolayısıyla bazı Suriyeli kadınlar çalışmamayı tercih etmektedir (Doğangün ve Keysan, 2022:136). Bu çalışmama durumunun arkasında Türkiye’ye gelmeden önce Suriye’de herhangi bir iş deneyiminin olmamasının etkisi olduğu kadar Suriye’de kadınların toplumsal olarak ikincil konumda olmasının getirdiği cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan baskılar da yer almaktadır (Körükmez ve diğerleri, 2022:205). Ulusötesi Kalkınma ve İşbirliği Merkezi ile İnsan

Hakları İzleme Örgütü raporlarına göre de kötü çalışma koşulları ve emek sömürüsünün önüne geçilememesi de geçici koruma statüsü altındaki sığınmacı Suriyeli kadınları düşük ücretlerle, taciz edilme korkusuyla, çocuk bakımının olmayışıyla ve işverenler tarafından ayrımcılığa uğramayla karşı karşıya bırakmaktadır (Yalim ve Critelli, 2023:102670). Öte yandan Suriyeli kadınlar, ülkemizde karşılaştıkları yoksullukla mücadele edebilmek için işgücüne katılma mecburiyetinde kalmaktadır (Doğangün ve Keysan, 2022:13; Körükmez ve diğerleri, 2022:210). Bununla birlikte Suriyeli kadınların iş gücüne katılımı sonrasında alışlagelmiş toplumsal cinsiyet rollerini değerlendirmeye başladıkları ve eşlerine daha az bağımlı oldukça da kendilerini daha güçlü hissettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Ancak bu durumun çalışan kadınlar için ailenin reisi olan erkeklerin aile içerisindeki hakim konumunu sarsacak bir güç alanı oluşturmadığı ve elde edilen gelirin aile için ikincil-destekleyici bir gelir olarak görüldüğü de vurgulanmalıdır (Doğangün ve Keysan, 2022:133). Aslında Suriyeli kadınların çalışmak zorunda kalması, içselleştirilmiş olan toplumsal cinsiyet düzeninin ve eşitsizliklerin de sorgulanmasını beraberinde getirmektedir. (Körükmez ve diğerleri, 2022:212).

Türkiye’de göçmen-sığınmacı kadınlar, genellikle evde bakım hizmetleri, eğlence, tekstil sektörü ve sekse dayalı alanlarda çalışmaktadır. Kadınların ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde emek yoğun olan çocuk - yaşlı bakımında, temizlik işlerinde, evcil hayvan bakımında, imalat sektöründe kayıt dışı ve ucuz işçi olarak çalıştırıldığı anlaşılmaktadır (Doğangün ve Keysan, 2022:127; Tavukçu ve Şahin, 2021:80; Tansü ve Canbolat, 2022:23). Suriyeli kadınlar üzerine yapılan çalışmalarda ortaya çıkan önemli bir husus da doktorluk, sigorta uzmanlığı ve devlette üst düzey yöneticilik gibi meslekleri olan vasıflı kadınların Türkiye’ye geldikten sonra yukarıda ifade edilen düşük gelirli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarıdır (Tavukçu ve Şahin, 2021:81). Ayrıca diplomalarının Türkiye’de geçerliliğinin olmaması, sahip oldukları meslekleri yasal olarak yapmalarının önünde engel oluşturduğundan daha düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmayı kabul etmek zorunda da kalmaktadırlar (Tansü ve Canbolat, 2022:26-27). Uğranılan vasıf kaybı ve körelme aslında göçmen-sığınmacı kadınlar için bir ekonomik şiddet türü olmaktadır (Yalçın, 2015:54). Ayrıca uzun çalışma süreleri, ücretlerin verilmemesi veya eksik ödeme, işverenin kayıt dışı çalışan kadınları polise şikayet etmekle tehdit ederek zorla çalıştırması (Tansü ve Canbolat, 2022:26) gibi durumlar da ekonomik şiddet içerisinde değerlendirilmektedir (Yalçın, 2015:54). 2016 yılının başında Suriyelilerin kayıt dışı çalışmasının önüne geçmek için yapılan yasal düzenlemeye rağmen çalışan Suriyeli kadınların önemli bir kısmı hala kayıt dışı çalışmaktadır (Körükmez ve diğerleri, 2022:205). Kayıtlı çalışanlar ise eğitim ve sağlıkla ilgili kamu kurumlarında AB projelerinin desteğiyle öğretmen, sağlık personeli ya da tercüman olarak sözleşmeli veya geçici statüde çalışmaktadır. Suriyeli kadınların dışında yasal yollardan Türkiye’ye gelen diğer ülke uyrukluğunu taşıyan kadınların vize süresince geçici işlerde çalıştıkları ve vizelerinin sona ermesiyle birlikte kazançlarını kaybetmemek için kayıt dışına yönelerek ülkede kalmaya devam ettikleri görülmektedir (Tansü ve Canbolat, 2022:23). Özellikle ev hizmetlerinde güvencesiz ve kayıt dışı çalışma, yabancı kadınların istismar edilmelerine ve kötü muamele görmelerine de neden olmaktadır (Akgün, 2022:63). Yabancı kadınların çalıştıkları evlerde psikolojik ve cinsel şiddete maruz kaldıkları ve yasal kalış süreleri dışında ülkede bulundukları durumlarda da işini kaybetme ve sınır dışı edilme korkusuyla uğradıkları itibarsızlaştırıcı ve kötü muamelelere boyun eğmek zorunda kaldıkları görülmektedir.

Kayıt dışı ve güvencesiz çalışmak zorunda kalan ve çalışma yaşamında çeşitli baskı ve ayrımcı muamelelere maruz kalan Suriyeli kadınlar, ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ailesine, eşine ve çocuklarına karşı sorumluluklar üstlenmek zorunda kalmakta, ataerkil baskıyı hem iş hem de sosyal hayatında derinden hissetmektedir (Körükmez ve diğerleri, 2022:208). Ülkemizdeki göçmen-sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de körükleyen şekilde çalışma hayatındaki yaşadıkları olumsuzluklar bu şekilde iken Avrupa

coğrafyasında da gelir ve yaşam seviyesinin yüksek olmasına rağmen göçmen – sığınmacı kadınların benzer sorunlar yaşadığı görülmektedir.

3.1.2. Avrupa'da Göçmen ve Sığınmacı Kadınların İş Yaşamındaki Yeri

Normalde Batılı ülkelerde kadınlar için çalışma sürelerinin esnek düzenlenmesi, çocuklu kadınlara sağlanan kolaylıklar ve yardımlar ile çalışma ve özel hayatın dengelenmesine yönelik programlar, kadınların iş gücüne katılımını kolaylaştırmaktadır (Aydın, 2019:178). Avrupa coğrafyası 2015-2019 yılları arasında özellikle Asya ve Afrika kıtasından yoğun göçmen akınına uğramıştır. Son dönemde özellikle Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya gelen göçmenlerin ve Ukrayna'daki çatışmalardan kaynaklı mültecilerin işgücü piyasasında yer aldıkları görülmektedir. Avrupa'ya gelen göçmenler sınır dışı edilme endişesiyle kötü çalışma koşullarını kabul etmek ve güvencesiz şekilde çalışmak durumunda kalmakta ve dolayısıyla enformel alanlarda iş gücü piyasasında yer almaktadır (Beyaz, 2020:78). Dil ve kültürel farklılıklardan dolayı da göçmenler, iş yaşamında zorluklarla karşılaşmaktadır. Geldikleri ülkenin diline hâkim olamama iletişim zorluklarına neden olabilmekte ve işyerine uyumda sorunlar yaratabilmektedir (Vasic ve diğerleri, 2022:67). Diğer taraftan kültürel farklılık diğer çalışanlarla ve müşterilerle günlük ilişkilerde örgüt içerisinde göçmenlerin uyumunu etkileyebilmektedir. Ayrıca göçmen çalışanlar işyerlerinde sık sık sosyal dışlamaya da maruz kalmaktadır. Özellikle farklı gelişmişlik düzeylerine sahip ülkeler arasında gerçekleşen göçlerde kadınlar, ataerkil yapının getirdiği baskılara ilaveten ekonomik ve siyasi kurumların da göçmenlere karşı olumsuz bakışından etkilenmektedir (Aydın, 2019:180).

Göçmen-sığınmacı kadınların hem cinsiyet açısından hem de yabancı kökenli olmaları nedeniyle Avrupa'da işgücü piyasasında çifte olumsuzlukla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. Pio ve Essers'in 2014 yılında elli göçmen kadın üzerinden yaptığı saha çalışmasına göre de işyerinde aynı işi yapan yerleşik kadınlara göre göçmen kadınların ötekileştirmeye maruz kaldıkları ve buna bir tepki olarak da kendi etnik kökenlerini simgeleyen elbiselerle çalıştıkları gözlemlenmiştir (aktaran Aydın, 2019:181). Yapılan saha çalışmalarına göre erkek göçmenlerle ve yerleşik kadın çalışanlarla kıyaslandığında kadın göçmenlerin daha düşük istihdam oranlarına ve daha yüksek oranda da vasıfsız işlere sahip oldukları görülmektedir (Irastorza, 2020:8). Ayrıca AB düzenlemelerine göre evlenerek aile birleşmeleriyle AB coğrafyasına gelen kadınların yasal çalışabilmeleri için bir yıl bekleme şartına takılması da kadın göçmenlerin istihdam oranlarını düşürmektedir. Örneğin Fransa gibi ülkelerde (Gürün Karatepe ve Dinler Kısıaçtutan, 2023:85) kadınların oturma izinleri sığınmacıların aile birleşimine bağlı olarak verilmekte ve evliliğin sona ermesi halinde kadınların oturma izinleri de iptal edilmektedir (Irastorza, 2020:10). Bu durum, aslında kadın yoksulluğunun artmasına ve hane içi gelirin düşmesine de neden olmaktadır. Avrupa ülkeleri önemli turizm destinasyonlarına sahip olduğundan bu sektörde de ciddi bir göçmen-sığınmacı kadın istihdamı söz konusudur. Turizm sektöründeki ön büro, yeme – içme, servis yapma ve kat hizmetleri gibi işlerin büyük çoğunluğu toplumsal cinsiyete dayalı şekilde kadına yüklenen roller olduğundan bu sektörde kadın istihdamı öncelikli tercih edilmektedir (Beyaz, 2020:80). Turizm sektöründe göçmen kadınlar, düşük ücretle, geçici ve kayıt dışı şekilde çalıştırıldığı için bu alandaki istihdam piramidinin en altında bulundukları ifade edilebilir. Sektörde erkeklerle aynı işi yapsalar ve aynı sürelerde çalışsalar dahi daha düşük ücret aldıkları bilinmektedir (Beyaz, 2020:83).

Bununla birlikte Avrupa Sosyal Fonu aracılığıyla AB, göçmen kadınların çalışma hayatına uyumunu teşvik etmek için çeşitli projelere finansal destek vermektedir. Örneğin Almanya, Avusturya, Belçika, İsveç ve Norveç gibi ülkelerin de birbirinden ayrılan yönleri olmakla birlikte farklı uyum programlarıyla göçmen kadınların iş piyasasına uyumunu ve geldikleri ülkelerin kültürünü, tarihini ve hukuk sistemini öğrenmelerini sağlamak amacıyla çeşitli programlar yürüttükleri görülmektedir (Irastorza, 2020:14). Finlandiya'da da göçmen kadınların genellikle geçici ve kısmi zamanlı işlerde çalıştığı ve aynı işi yapan erkeklere kıyasla daha düşük ücretler

aldığı görülmektedir (Lehtovaara ve Jyrkinen, 2021:12). Çocuk sahibi olan göçmen kadınların ise Finlandiya’da işgücü piyasasından uzak kaldıkları anlaşılmaktadır. Kuzey Afrika ve Orta doğudan gelen göçmen kadınlar da Kuzey Amerika, Asya ve diğer Avrupa ülkelerinden gelenlere kıyasla güvenceli iş bulmakta zorlanmaktadırlar (Lehtovaara ve Jyrkinen, 2021:13). Hatta vasıflı göçmen kadınlar dahi eğitimlerine ve iş tecrübelerine uygun işler bulmakta sıkıntı çekmektedir. Göçmen kadınların iş başvurusu sırasında Finlandiyalı ismine sahip olmaması da iş görüşmelerine çağırılmamalarında karşılaştıkları kanıtlanması zor bir ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir (Lehtovaara ve Jyrkinen, 2021:18, 23). Avrupa Sosyal Fonu’ndan göçmen kadınların işyerlerinde uğradıkları ayrımcılıkla mücadeleye yönelik projeler de desteklenmektedir. Örneğin Fransa’da “Kadın Göçmenlerin ve Göçmen Soyundan Gelenlerin İstihdamının Arttırılması” programı kapsamında işverenler dahil kadın göçmenlerin katıldığı tematik toplantılar yapılmıştır. Bu programa 700 kadın katılmış, 320’si istihdam edilmiş ve 125’i de eğitim programını tamamlamıştır (Irastorza, 2020:17). Fransa’da göçmen kadınların genellikle de cinsiyet rollerine uygun işlerde istihdam edildikleri anlaşılmaktadır. Özellikle evlenme ve aile birleşimi yoluyla Fransa’ya gelen kadınların dil sorunu yaşamaları da işgücüne katılımlarını olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla göçmen kadınların kendi kültürel yapılarının içerisinde ve toplumun genelinden izole bir şekilde yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Aile birleşimiyle gelen göçmen kadınlar oturma izinlerini ancak eşleri üzerinden alabildikleri için ya kısmi zamanlı işlerde ya da enformel sektörde iş bulabilmektedir. Bunun sonucu olarak göçmen kadınların genellikle tekstil sektörü ile ev hizmetlerinde çalıştıkları anlaşılmaktadır (Karatepe ve Kısaçtutan, 2023:84-85). Karatepe ve Kısaçtutan’ın Fransa’daki Türk kökenli göçmen kadınlar üzerine yaptığı çalışmada da elde ettiği verilerden anlaşıldığı üzere Türk kökenli göçmen kadınların da Fransa’da işgücüne katılım noktasında vasıfsız işlerde çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir (Karatepe&Kısaçtutan, 2023:90). Vasıflı işlerde çalışabilmek için Fransa’da doğup büyümenin ve eğitilmiş olmanın önemli bir avantaj sağladığı da anlaşılmaktadır. Çalışmada Türk kökenli göçmen kadınlar, iş başvurularında ayrımcılık yaşadıklarını da ifade etmişlerdir. Baş örtülü olma ve cinsiyetçi yaklaşımlar, işe girmede önemli engeller olarak belirtilmiştir. Ayrıca eşlerinin aile yapılarından kaynaklanan cinsiyetçi yaklaşımlarını Fransa’da da sürdürdüğünü belirten kadınlar, bu durumun iş seçmede ve işgücüne katılımında olumsuz bir etki yarattığını da vurgulamışlardır (Karatepe ve Kısaçtutan, 2023:92-93).

Almanya’daki sığınmacı kadınların durumuna bakıldığında işgücü piyasasında sığınmacı erkeklere göre sığınmacı kadınların hem istihdam edilme oranlarının daha düşük seviyelerde olduğu hem de erkeklere göre daha düşük ücretlere çalıştıkları anlaşılmaktadır. Çalışan kadınların sadece %44’ü kendi vasıflarına uygun pozisyonlarda çalışabilmektedir (Brücker ve diğerleri, 2019:14-15). Ayrıca sığınmacı kadınların yaklaşık yarıya yakını 3 yaş ve altı çocuk sahibi olduğundan çalışma imkanı bakımından daha dezavantajlı konumda bulunmaktadır. Çocuk bakımı konusunda sığınmacı kadınlara sağlanacak imkanlar ve maddi yardımlar, kadınların işgücü piyasasına girmesini kolaylaştırabilecektir (Brücker ve diğerleri, 2019:26). İsveç, Norveç ve Danimarka’nın yer aldığı İskandinav ülkelerindeki sığınmacı kadınların istihdam oranlarının da erkek sığınmacılara oranla düşük olduğu görülmektedir. Bu oranın düşük olmasının arkasında hem eğitim düzeylerinin düşüklüğü hem de çocuk sahibi olmanın getirdiği olumsuz durumların olduğu gözlenmektedir (Joyce, 2015:5). İsveç’te düşük eğitilmiş göçmen kadınların iş gücü piyasasının gereklerine uyum sağlayabilmesi için kişisel koçluk ve denetime ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (Nanchemson-Ekwall, 2023:237). İsveç Kamu Yönetimi Ajansı’nın 2018 yılı raporuna göre kültürel ve etnik mirastan kaynaklanan sorunlar kadar ayrımcılıktan, ebeveyn sigortasından ve sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır. Danimarka Mülteci Konseyi’nin 2019 tarihli raporuna göre de mülteci kadınlar sınırlı hukuki haklara sahip olduğundan ücretli işlere sınırlı şekilde girmekte, evde bakım hizmetlerinde çalışmak zorunda kalmakta, Danimarka dilini öğrenmekte engellerle karşılaşmakta ve sosyal ağlar kurmakta zorlanmaktadır (Pace ve Bennetzen, 2023:30). Pace ve Bennetzen (2023:39) mülteci statüsü kazanmış kadınlarla yaptıkları saha çalışmada tüm mülteci kadınların işyerinde ayrımcılık ve

yabancı düşmanlığı ile karşı karşıya kaldığını gözlemlemiştir. Mülteci kadınlar, çalışma yaşamında kendilerine Danimarkalı veya Avrupalı olmadıklarının veya Danimarka'ya ait olmadıklarının hissettirildiğini ifade etmiştir. Danimarka'daki yaygın siyasi görüş, batılı olmayan göçmen kadınların çalışmaması veya kültürel farklılıklar nedeniyle çalışma yaşamından uzak tutulmaları yönündedir. İyi eğitilmiş olsalar bile dil problemleri nedeniyle vasıflı iş bulmakta zorlanan kadınların çoğu, vasıfsız işlerde veya düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır (Pace ve Bennetzen, 2023:42-43). Bu sorunlara ek olarak Danimarka'nın mülteci-göçmen hukukunun cinsiyetçi yapısı da özellikle evli mülteci kadınları eşlerine bağlı değerlendirmekte ve yalnız veya eşinden ayrılmış mülteci kadınlara daha alt düzeyde bir sığınma statüsü tanımaktadır. Dolayısıyla mülteci erkeklerle kıyaslandığında mülteci kadınların aynı haklara sahip olmadığı da görülmektedir (Pace ve Bennetzen, 2023:46). İrlanda'daki AB coğrafyası dışından gelen göçmen kadınların yerleşik İrlandalı kadınlara göre işsizlik oranlarının da diğer Avrupa ülkelerine benzer şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca göçmen kadınların göçmen erkeklere oranla daha yüksek işsizlik oranına da sahip olduğu anlaşılmaktadır (Stapleton ve diğerleri, 2022:7-8). Kadınların istihdamda karşılaştıkları en yaygın sorunlar ise çalışma izinlerinin olmayışı, çocuk bakımından sorumlu olma, dil bilmeme ve işe uygun niteliklere sahip olmamalarıdır. Özellikle Afrika kökenli göçmen kadınlar, ırk, cinsiyet ve din temelli çoklu ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. İrlanda Göçmen Hakları Merkezi'nin göçmen kadınların işgücüne katılımında vurguladığı bir diğer engel ise göçmen kadınların genel çalışma izinlerini eşleri üzerinden kazanmalarına neden olan uygulamadır. Gerçi 2019 yılındaki düzenleme ile kritik beceri gerektiren işlerde bu izin değiştirilmiştir ancak eş üzerinden işleyen genel çalışma izni ile ilgili düzenleme devam etmektedir (Stapleton ve diğerleri, 2022:16-17).

Sonuç

Bir toplumda değer verilen kaynaklara ve güçlere, erkekler her daim kadınlardan daha fazla sahip olmuşlardır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında bir dizi etkili feminist metinde 'cinsiyet' biyolojik bir kategori olarak tanımlanırken, 'toplumsal cinsiyet' kültürel olarak bağımlı sosyal veya psikolojik bir kategori olarak anlaşılmaya başlanmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin benzerliklerine ve farklılıklarına ve oynadıkları rollere toplum tarafından eşit değer verilmesini ifade ederken, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise, kadın ve erkek arasında farklı cinsiyet rollerine dayalı eşitsiz haklar anlamına gelir ve bu da sosyal hayatta eşitsiz muamelelere yol açar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği birçok toplumda var olan görünmez bir engel olarak kadınların önüne çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların çalışma koşulları kötü olan işlerde düşük ücretle çalışması ve çalışma yaşamında erkeklere eşit fırsatlara sahip olmaması, karar alma mekanizmalarına dahil olmaması, şiddet ve yoksullukla karşı karşıya kalması gibi yaşamın her alanında daha dezavantajlı konumda olması olarak değerlendirilebilir. Kadın göçmen-sığınmacılar, erkeklerle benzer ancak muhtemelen daha büyük entegrasyon zorluklarıyla karşı karşıyadır. Dil, kültür, iş ve eğitim sistemlerinin farklılığının yanı sıra geldikleri kültürdeki toplumsal cinsiyet normları, ev ve çocuk bakımı yine göçmen-sığınmacı kadınların sorumluluğundadır. Bu kadınların karşı karşıya kaldıkları en önemli sorunlardan biri de yoksulluktur. Değişen ekonomik yapılarla birlikte yoksulluğun küreselleşmesi ve derinleşmesi kadınların çalışma yaşamına entegre olmasını gittikçe güçleştirmekte ve özellikle dezavantajlı olan göçmen-sığınmacı kadınların mücadelesini olumsuz etkilemektedir.

Alt gelir grubunda yer alan kadınlar, gittikleri ülkelerde hem göçmen-sığınmacı olmaktan hem de cinsiyetlerinden dolayı dezavantajlı konuma düşmekte ve çeşitli haksızlıklara uğramaktadır. Emeginin karşılığını alamayan kadınlar, piyasada ücret ayrımcılığına uğramakta ve bu kadınların düşük ücretlere çalıştırılmasının sonucu olarak da kadın yoksulluğu artmaktadır. Öte yandan iyi eğitilmiş ve vasıflı dahi olsa göçmen-sığınmacı kadınlar, kimi zaman gittikleri

ülkelerde nitelikleri dışında işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedir. Göçmen-sığınmacı kadınlar çifte ayrımcılıkla da karşı karşıya kalmaktadır. Genel olarak yerleşik çalışanlarla aynı işi yapsalar da çalışma şartları ve ücretlendirme bakımından ikincil konumda kalan bu kadınlar, nitelik ve becerileri daha yüksek olsa da göçmen erkeklere göre de daha düşük ücretlere çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

Bu noktada Türkiye'deki benzer niteliklere sahip göçmen-sığınmacı kadınların da iş yaşamında yer alan yerleşik kadınlarla ortak sorunlara sahip olduğu söylenebilir. Türkiye'de göçmen-sığınmacı kadınlar, genellikle evde bakım hizmetleri, eğlence, tekstil sektörü ve sekse dayalı alanlarda çalışmaktadır. Kadınların ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde emek yoğun olan çocuk-yaşlı bakımında, temizlik işlerinde, evcil hayvan bakımında, imalat sektöründe kayıt dışı ve ucuz işçi olarak çalıştırıldığı anlaşılmaktadır. Türkiye'ye geldikten sonra çalışmak zorunda kalan veya çalışmayı isteyen Suriyeli evli kadınların eşlerini ikna etmek zorunda kaldıkları ve ciddi tartışmalar yaşadıkları yapılan saha çalışmaları gözlemlenmektedir.

Avrupa coğrafyasında ise göçmen-sığınmacı kadınların işgücü piyasasında çifte olumsuzlukla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. Erkek göçmenlere ve yerleşik kadın çalışanlara göre göçmen kadınların düşük vasıflı işlerde ve uzun dönemli işsiz kalma riskiyle çalıştıkları anlaşılmaktadır. Avrupa'da turizm sektöründe toplumsal cinsiyete dayalı şekilde kadına yüklenen roller olduğundan bu sektörde kadın istihdamı öncelikli tercih edilmektedir. Turizm sektöründe göçmen kadınlar, düşük ücretle, geçici ve kayıt dışı şekilde çalıştırıldığı için bu alandaki istihdam piramidinin en altında bulundukları ifade edilebilir.

Yapılan saha çalışmaları göstermektedir ki gerek Türkiye'ye gerekse Avrupa coğrafyasına gelen göçmen-sığınmacı kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde çalışma hayatında farklı düzeylerde de olsa ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye ve Avrupa ülkelerinin göçmenlere ve sığınmacılara yönelik düzenlediği uyum programlarına ve yasal mevzuatlarına rağmen sosyal, kültürel ve siyasal temelli erkek ve kadına yönelik toplumsal rollere dayalı farklı bakış açıları bu ayrımcı yaklaşımları körüklemeye de devam etmektedir. Dolayısıyla göçmen – sığınmacılara ilişkin yönetsel, hukuksal ve akademik çalışmalarda bir alt kategori olarak kadın odaklı çalışmaların da yapılması kaçınılmazdır.

Kaynakça

- Akgün, P. (2022). *Türkiye'de Prekaryanın Yükselişi: Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadın Göçmenler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.
- Aksoy, Ş., Kabasakal, Z. (2023). Afet Sonrası Durumlara Yönelik Hazırlanan Psikososyal Destek Uygulamalarının ve Çalışmalarının İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(15), 80-91.
- Albrecht, C., Hofbauer Pérez, M. and Stitteneder, T. (2021). The Integration Challenges of Female Refugees and Migrants: Where do We Stand? *CESifo Forum*, 2(22), 39–46.
- Amasyalı, G. N. (2021). *Patriyarkal Kapitalizm Kısıracında Göçmen Kadın Olmak: Şanlıurfa'daki Suriyeli Kadınların Deneyimleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aydın, E. (2019). Göçmen Kadın Çalışanların İş Yaşam Dengesine Kavramsal Bir Yaklaşım. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 4(2), 175-187.
- Başkan, B. (2022). Zorunlu Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Mülteci Kadınlar. B. Başkan ve M. E. Kula (Ed.). *Uluslararası Göç ve Mültecilik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bem, S. L. (1993). The Construction of Gender Identity. In *The Lenses of Gender: Transforming the Debate on Sexual Inequality* (s. 133–175). Yale University Press.
- Bertay, A.C., Dordevic, L. ve Sever, C. (2020). Gender Inequality and Economic Growth: Evidence from Industry-level Data. Working Paper WP/20/119. International Monetary Fund, <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2020/English/wpia2020119-print-pdf.ashx> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Beyaz, Z. (2020). Turizm Endüstrisinde İşçiliğin Farklı Görünümleri: Göçmenler, Kadınlar ve Çocuklar. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 6(10), 65-101.
- Biehl, K ve Danış, D. (2020). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları. İstanbul: SU Gender ve GAR.
- Brücker, H., Jaschke, P. ve Kosyakova, Y. (2019). Integrating Refugees and Asylum Seekers into the German Economy and Society: Empirical Evidence and Policy Objectives. Washington: Migration Policy Institute.
- Čihák, M. ve Sahay, R. (2020). Finance and Inequality, IMF Staff Discussion Notes 2020/001, International Monetary Fund.
- Dalar, M. (2019). Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu. G. Telatar ve U. Kedikli (Ed.). *Uluslararası Göç ve Güvenlik* (s.39-60). Ankara: Nobel Kitabevi.
- Dedeoğlu, S. ve Ekiz Gökmen, Ç. (2020). Göç Teorileri, Göçmen Emeği ve Entegrasyon: Kadınların Yeri. K. Biehl ve D. Danış (Ed.). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları* (s. 18-37). İstanbul: Sabancı Üniversitesi ve Göç Araştırmaları Derneği.
- Dilli, D., Carmichael, S.G. and Rijpma, A. (2018): Introducing the Historical Gender Equality Index, *Feminist Economics*, 25(1),31–57.
- Doğangün, G. ve Keysan, A. Ö. (2022). Göçün Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Pratikleri Üzerindeki Etkisi: İmknalar ve Zorluklar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 77(1),125-150.
- Duflo, E. (2012). Women Empowerment and Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 50(4),1051–1079.
- Ecevit, Yıldız (2003) Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir? *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 25(4),83-88.
- Ferrant, G. ve Tuccio M. (2015). South–South Migration and Discrimination Against Women in Social Institutions: A Two-way Relationship. *World Development*, 72(c),240-254.
- Geneviève C. (2016). Women and Migrations: Those Who Stay. *EchoGéo [Online]*, 37,1- 17.
- Günay, G., Demirci Aksoy ve A.; Bener, Ö. (2016). Dünyada Kadın Sorunları. F. Aydın (Ed.). *Günümüz Dünya Sorunları* (s.272-321). Ankara, Pegem Akademi.
- Gürün Karatepe, S. ve Dinler Kısacıtutan, E. (2023). Fransa'da Yaşayan Göçmen Türk Kadın İşgücünün, İşgücü Piyasalarına Entegrasyon Süreci Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1),79-96.

- IOM – International Organization of Migration (2014). Harnessing Knowledge on the Migration of Highly Skilled Women. Publisher IOM, Genova
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iom_oecd_gender.pdf (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- IOM, (2021a). World Migration Report 2022. Switzerland: IOM.
- Irastorza, N. (2020). The Labour Market Integration of Migrant Women. M.V. Desider (Ed.). *Canada-EU Migration Platform on the Integration of Migrant Women* (s. 6-28). Brussels: European Commission.
- Jayachandran, S. (2015). The Roots of Gender Inequality in Developing Countries. Annual Review of Economics, Vol. 7;63–88. hsp.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/134/2017/06/For-Klugman-annurev-economics-080614-115404.pdf (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Joyce, P. (2015). Labor Market Integration of Refugees in Scandinavia after 2015. *Ratio Working Paper No. 319*. Stockholm: Forskningsinstitut.
- Kaya, S.B. (2020). *Türkiye’de Çalışan Göçmen Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet ve Benlik Algısı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kawar, M. (2016). Gender and Migration: Why are Women More Vulnerable? In: Femmes en mouvement: Genre, migrations et nouvelle division internationale du travail [online]. Genève: Graduate Institute Publications, doi: <https://doi.org/10.4000/books.iheid.6256>.
- Kochhar, K., Jain-Chandra, S. and Newiak, M. (2017). Women, Work, and Economic Growth: Leveling the Playing Field. International Monetary Fund, Washington, DC.
<https://www.imf.org/en/Publications/Books/Issues/2017/03/17/Women-Work-and-Economic-Growth-Leveling-the-Playing-Field-43640> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Körükmez, L., Karakılıç, İ.Z. ve Daniş, D. (2020). Mecburiyet, Müzakere, Değişim: Suriyeli Kadınların Çalışma Deneyimleri ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri. İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği.
- Körükmez, L., Karakılıç, İ.Z. ve Daniş, D. (2022). Zorunlu Göç Bağlamında Suriyeli Kadınların Ücretli İşgücüne Katılımında Toplumsal Cinsiyet Müzakeresi. *Alternatif Politika*. 14(2), 201-228.
- Körükmez, L. (2021). Piyasa, Politika ve Toplumsal Cinsiyet Kısıcında Kadın Emegi. Gaziantep: Kırkayak Kültür.
- Leacock, E. (2008). Interpreting the Origins of Gender Inequality: Conceptual and Historical Problems. R. J. McGee ve R. L. Warms (Ed.). *Anthropological Theory*. New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Lehtovaara, H. ve Jyrkinen, M. (2021). Skilled Migrant Women’s Experiences of the Job. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 11(7),11-30.
- Lorber, J. (2010). Gender Inequality: Feminist Theories and Politics (4nd ed.). New York: Oxford University Press.
- McAuliffe, M. (2021a). Report Overview: Technological, Geopolitical and Environmental Transformations Shaping Our Migration and Mobility Futures. M. McAuliffe ve Triandafyllidou (Ed.). *World Migration Report 2022*. Geneva: International Migration for Migration.
- McAuliffe, M., Lee, T. ve Abel, G. (2021). Migration and Migrants: A global Overview. M. McAuliffe ve Triandafyllidou (Ed.) *World Migration Report 2022*. Geneva: International Migration for Migration.
- Mikkola M (2016) Feminist Perspectives on Sex and Gender. In: Zalta EN (ed), The Stanford Encyclopedia of Philosophy. <http://plato.stanford.edu/entries/feminism-gender/>. (Erişim Tarihi: 21.08.2023)
- Nachemson-Ekwall, S. (2023). Unemployed Marginalised Immigrant Women: Work Integrating Social Enterprises as a Possible Solution. L. Lerpold, Ö. Sjöbergve K. Wennberg (Ed.). *Migration and Integration in a Post-Pandemic World* (s. 233-262). Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Oakley, A., (1972), Sex, Gender and Society, London: Maurice Temple Smith.
- Pace, M.ve Bennetzen Bruun K. S. (2023). Female Migrants’ Experiences of Labour Market ‘Integration’ in Denmark. Isaakyan, A. Triandafyllidouve S. Baglioni (Ed.). *Immigrant and Asylum Seekers Labour Market Integration upon Arrival: NowHere Land* (s. 29-54). Switzerland: Springer.
- Pazarıcı, H. (2005). Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap. 8. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pessar, P.R. (2005). Women, Gender, and International Migration Across and Beyond the Americas: Inequalities and Limited Empowerment, Expert Group Meeting On International Migration and Development in Latin America And the Caribbean, Mexico City, Mexico.

- https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/expert/10/P08_PPessar.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2023).
- Ponthieux, S. ve Meurs, D. (2015). Gender Inequality. *Handbook of Income Distribution*. 2, 981-1146. Elsevier.
- Pryzgoda, J. ve Chrisler, J. C. (2000). Definitions of Gender and Sex: The Subtleties of Meaning. *Sex Roles*, 43(7/8),553–569.
- Quffa, W. A. (2016). A Review of the History of Gender Equality in the United States of America. *Social Sciences and Education Research Review*, 3(2),143–149.
- Sahay, R., Čihák, M. and other IMF Staff (2018). Women in Finance: A Case for Closing Gaps. IMF Staff Discussion Note, SDN/18/05, International Monetary Fund, Washington DC. <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/09/17/women-in-finance-a-case-for-closing-gaps-45136> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Saygılıgöl, F. (2015). Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Schiappa, E. (2021). The Transgender Exigency: Defining Sex & Gender in the 21st. London: Routledge.
- Sen, G., Östlin, P. Co-coordinators of the WGEKN (2007). Unequal, Unfair, Ineffective and Inefficient Gender Inequity in Health: Why it Exists and How We Can Change it. WHO Commission on Social Determinants of Health. <https://eurohealth.ie/wp-content/uploads/2012/02/Unequal-Unfair-Ineffective-and-Inefficient-Gender-Inequity-in-Health.pdf> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- Shang, B. (2022). Tackling Gender Inequality: Definitions, Trends, and Policy Designs. IMF Working Paper International Monetary Fund, Washington, DC. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2022/12/02/Tackling-Gender-Inequality-Definitions-Trends-and-Policy-Designs-525751> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Stamarski, C.S. and Son Hing, L.S. (2015). Gender Inequalities in the Workplace: The Effects of Organizational Structures, Processes, Practices, and Decision Makers' Sexism. *Frontiers in Psychology*. 6,1400.
- Stapleton, A., Polakowski, M. ve Quinn, E. (2022). The Integration of Non-EU Migrant Women in Ireland. Research Series, No. 148. Dublin: The Economic and Social Research Institute (ESRI).
- Stoller, Robert. (1968). Sex and Gender, London: Routledge.
- Tansü, Y.E. ve Canbolat, N. (2022). Türkiye'de Bulunan Göçmen Kadınların İstihdama Erişim Durumlarının İncelendiği Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası Kadın Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 21-32.
- Tavukçu, E. ve Şahin, E. (2021). Türkiye'de Göçün Kadın Yaşamına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*. 3(2), 75-88.
- The World Bank (2023). World Development Report 2023: Migrants, Refugees and Societies. Washington D.C.: World Bank.
- UNDP – United Nations Development Programme (2013). Gender Inequality. In *Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries* (pp. 161-194). Poverty Practice in the Bureau for Development Policy, UNDP. <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/humanity-divided--confronting-inequality-in-developing-countries> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- UNDP (2013). *Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries*. United Nations Development Programme Bureau for Development Policy. NY: USA. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/HumanityDivided_Full-Report.pdf (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- UNICEF (2017). Gender equality: glossary of terms and concepts. UNICEF Regional Office for SouthAsia.<https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Genderglossarytermsandconcepts.pdf> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Üste, R. B. (2021). Göçün Cinsiyeti ve Göçte Öteki Olanlar: Kadınlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23, 151-165.
- Vasic, M., Duica, M. C., Berber, N., Enukidze, N., Vasic, S., and Weis, L. (2022). Migrant Workers and Workforce Integration: Challenges for Managers in European Companies. *Strategic Management*, 28(2), 64-77.

- WHO (World Health Organization) (2022). Gender and health. https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1 (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- Yalçın, Ç. (2015). Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar ve Ekonomik Şiddet. *Fe Dergisi*, 7(1), 50-60.
- Yalim, A.C. ve Ciritelli, F. (2023). Gender Roles among Syrian Refugees in Resettlement Contexts: Revisiting Empowerment of Refugee Women and Needs of Refugee Men. *Women’s Studies International Forum*. 96,1-10.